

دعاوی خانوادگی

دعاوی طلاق، حضانت، نفقه، مهریه،
جهیزیه و نسب و...

(با اصلاحات و الحاقات)
قانون حمایت خانواده مصوب سال ۱۳۹۱

نگارش: عارفه مدنی کرمانی
قاضی دادگستری

مجمع علمی و فرهنگی مجد

مدنی کرمانی، عارفه
دعاوی خانوادگی: دعوی طلاق - دعوی حضانت - دعوی انفاق - دعوی مهریه -
دعوی نسب و دعاوی فرعی ناشی از آن / نگارش عارفه مدنی کرمانی. - تهران:
مجمع علمی و فرهنگی مجد
۲۵۲ ص.

ISBN 978-964-6153-20-2

فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیبا.
ص.ع. به انگلیسی: **A. Madani. family cases.**

کتابنامه: ص [۲۵۱]: همچنین به صورت زیر نویس.
۱. حقوق خانواده - ۲. زناشویی - - قوانین و مقررات - - ایران. الف. ایران.
قوانین و احکام. ب. عنوان.
۳۴۶/۵۵۰۱۵ KMH۵۳۳/۵۵/۴۵۷
۷۷-۸۰۶۴ م کتابخانه ملی ایران

هرگونه تکثیر کامل یا قسمتی از کتاب بدون اجازه پدیدآورنده، خلاف قانون، شرع و اخلاق است.
موارد تخلف را به دفتر مرکزی مجد گزارش فرمایید.

دعاوی خانوادگی

تألیف: عارفه مدنی کرمانی
انتشارات مجد

چاپ اول: ۱۴۰۰
میلاد: ۵۰۰ نسخه

حق چاپ محفوظ و منحصر به «مجد» است.

دفتر مرکزی:

میدان انقلاب، خیابان منیری جاوید، تقاطع شهدای ژاندارمری، پلاک ۵۷
تلفن و دورنگار: ۶۶۴۹۵۰۳۴ - ۶۶۴۱۲۰۷۸ - ۶۶۹۳۳۸۶

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۲۲۵-۷۴۰-۸

ISBN:978-622-225-740-8

فروشگاه مرکزی:

خیابان اردیبهشت (منیری جاوید)، تقاطع شهدای ژاندارمری، پلاک ۵۹
تلفن: ۶۶۴۸۶۸۷۴ - ۶۶۴۰۹۴۲۲

فروش اینترنتی آثار حقوقی:

www.majdlaw.com

E-mail: info@majdlaw.com

کانال رسمی انتشارات مجد در تلگرام: @majdlaw

فهرست مطالب

۱۱	پیشگفتار
۱۵	مقدمه چاپ سوم
۱۸	گفتار اول: طلاق در ادیان مختلف
۱۸	گفتار دوم: تعریف خانواده
۱۹	گفتار سوم: خانواده از نظر قانون اسلام
۲۰	گفتار چهارم: خانواده در جمهوری اسلامی ایران
۲۴	گفتار پنجم: تطور تاریخی خانواده از نظر حقوق و جامعه‌شناسی
۲۹	بخش اول: دعاوی خانوادگی و تعریف آن
۲۹	گفتار اول: تعریف
۲۹	گفتار دوم: ویژگی دعاوی خانوادگی
۳۲	گفتار سوم: سابقه تقنینی
۳۶	قانون حمایت خانواده سال ۱۳۴۶
۴۲	آیین‌نامه اجرای قانون حمایت خانواده
۴۵	قانون حمایت خانواده مصوب ۱۳۵۳
۵۵	آیین‌نامه اجرایی قانون حمایت خانواده
۵۸	آیین‌نامه نحوه اجرای احکام و تصمیمات دادگاه خانواده
۶۰	لایحه قانون دادگاه مدنی خاص
۶۴	ماده واحده قانون اصلاح مقررات مربوط به طلاق
	آیین‌نامه اجرایی تبصره یک ماده واحده قانون اصلاح
۶۷	مقررات مربوط به طلاق
	قانون تفسیر تبصره ۳ و ۶ قانون اصلاح مقررات

مربوط به طلاق	۶۹
موادی از قانون مجازات اسلامی (تعزیرات)	۷۰
دادگاههای موضوع اصل ۲۱ قانون اساسی (دادگاه خانواده)	۷۳
متن قانون اختصاص تعدادی از دادگاههای موجود به	
دادگاههای موضوع اصل ۲۱ قانون اساسی (دادگاه خانواده)	۷۷
قانون تعیین مدت اعتبار گواهی عدم امکان سازش	۷۹
قانون حمایت از کودکان و نوجوانان بی سرپرست و	
بد سرپرست	۸۰
قانون حمایت خانواده مصوب ۹۱/۱۱/۲۷	۸۹
آیین نامه اجرایی قانون حمایت خانواده	۱۰۶
قانون نحوه اهداء جنین به زوجین نابارور	۱۲۵
آیین نامه اجرایی قانون نحوه اهداء جنین به زوجین نابارور	۱۲۶
بخش دوم: موارد انجمن عقود نکاح	۱۲۹
گفتار اول: فسخ نکاح	۱۲۹
گفتار دوم: شرایط اعمال حق فسخ	۱۳۳
بخش سوم: طلاق و انواع طلاق	۱۳۷
گفتار اول: انواع طلاق	۱۳۷
گفتار دوم: دعاوی طلاق	۱۴۲
گفتار سوم: شرایط صحت طلاق	۱۸۱
گفتار چهارم: عده	۱۸۶
گفتار پنجم: ثبت ازدواج و طلاق و رجوع	۱۸۹
گفتار ششم: عوامل موثر در وقوع طلاق	۱۹۴
گفتار هفتم: عوامل خانواده از هم گسیخته	۱۹۹
بخش چهارم: حضانت	۲۰۱
گفتار اول: اهمیت حضانت اطفال	۲۰۱
گفتار دوم: معنی حضانت	۲۰۲

گفتار سوم: ماهیت حقوقی حضانت	۲۰۳
گفتار چهارم: مبنای حقوقی حضانت در حقوق مدنی ایران	۲۰۴
گفتار پنجم: حضانت در حقوق ایران	۲۰۶
گفتار ششم: نسبی بودن حق حضانت	۲۰۸
گفتار هفتم: مسأله حضانت بعد از طلاق	۲۰۹
گفتار هشتم: حضانت اطفال در صورت فوت یکی از والدین	۲۱۰
گفتار نهم: موارد سقوط حق حضانت	۲۱۲
گفتار دهم: پایان حضانت	۲۱۴
گفتار یازدهم: ضمانت اجرای حضانت در حقوق ایران	۲۱۶
گفتار دوازدهم: تصمیمات دادگاه در مورد حضانت	۲۲۰

بخش پنجم: دعوی نفقه

گفتار اول: مبنای فقهی و ماهیت حقوقی نفقه	۲۲۵
گفتار دوم: موضوعات نفقه زوجه	۲۲۶
گفتار سوم: اعتبار نفقه زوجه	۲۲۷
گفتار چهارم: شرایط وجوب نفقه	۲۳۰
گفتار پنجم: موارد سقوط نفقه زوجه	۲۳۱
گفتار ششم: خصوصیت نفقه زوجه	۲۳۶
گفتار هفتم: نفقه زوجه پس از انحلال نکاح	۲۳۹
گفتار هشتم: نفقه زن پس از فوت همسر	۲۴۰
گفتار نهم: ضمانت اجرای نفقه زوجه	۲۴۲
گفتار دهم: نفقه اطفال	۲۴۳
گفتار یازدهم: ضمانت اجرای تخلف از پرداخت نفقه	۲۴۸
گفتار دوازدهم: حق الحضانه	۲۴۹

بخش ششم: دعوی مهریه

گفتار اول: شرایط مهریه	۲۵۳
گفتار دوم: اثباتی راکه می توان موضوع مهر قرار داد	۲۵۴
گفتار سوم: اقسام مهریه	۲۵۵

۲۵۸	گفتار چهارم: موارد استحقاق دریافت نصف مهریه
۲۵۸	گفتار پنجم: موارد عدم استحقاق دریافت مهریه
۲۵۹	گفتار ششم: ضمانت اجرای عدم پرداخت مهریه
	قانون الحاق یک تبصره به ماده ۱۰۸۲ قانون مدنی در
۲۶۴	خصوص مهریه
	آیین نامه اجرایی قانون الحاق یک تبصره به ماده ۱۰۸۲
۲۶۵	قانون مدنی

بخش هفتم: دعوی جهیزیه ۲۷۱

۲۷۵	بخش هشتم: دعوی نسب
۲۷۵	گفتار اول: تعریف نسب
۲۷۶	گفتار دوم: ولادت و نسب قانونی
	گفتار سوم: اماره قانونی نسب پدری بعد از انحلال نکاح و
۲۸۰	هنگامی که مادر هنوز شوهری نکرده است
	گفتار چهارم: اماره قانونی نسب پدری بعد از انحلال نکاح، در حالی
۲۸۰	که طفل بعد از نکاح مجدد مادر متولد شده باشد
۲۸۱	گفتار پنجم: دعوی نفی ولد
۲۸۲	گفتار ششم: نسب ناشی از شبهه
۲۸۲	گفتار هفتم: نسب ناشی از ازدواج باطل

بخش نهم: نصب قیم و ناظر و امین و عزل آنها ۲۸۴

۲۸۴	گفتار اول: کلیات
۲۹۰	گفتار دوم: موارد نصب قیم
۲۹۲	گفتار سوم: ترتیب نصب قیم
۲۹۳	گفتار چهارم: اشخاصی را که نمی توان بعنوان قیمومت تعیین کرد
۲۹۵	گفتار پنجم: تعیین امین موقت برای محجور
۲۹۶	گفتار ششم: تعیین ناظر برای محجور
۲۹۷	گفتار هفتم: موارد تعیین قیم موقت

پیشگفتار

کتاب محاضر که از نظر خوانندگان عزیز می‌گذرد و متفاوت در حقوق خانواده که به وسیله اغلب حقوقدانان و محققین و علمای حقوق به رشته تالیف و تصنیف درآمده است بوده در این کتاب صرفاً دعاوی خانوادگی که در دادگاههای حمایت خانواده سابق دادگاه مدنی خاص و با تشکیل دادگاههای عمومی که به اعتبار خانواده مطرح می‌شود مورد بحث و بررسی قرار گرفته است.

در بررسی حاضر تا آنجا که ممکن بوده از پرداختن به اصطلاحات خاص حقوقی اجتناب شده است و سعی وافق در ساده نویسی به عمل آمده تا مطالعه آن برای عموم آسان باشد بعلاوه تاحد و سواس به اختصار کوشیده‌ایم، تا آنجا که ممکن است برخی خرد گیری کنند که بعضی مطالب نیاز به تشریح و توصیف بیشتری دارد و بجای حقوقی و مواد خاصی به حد کافی موشکافی نگردیده است هر چند این ایراد در واقع وارد است لیکن به علت این که این نوشته امکان ساده نویسی را سلب ننماید و منحصرأ دعاوی خانوادگی را مورد بررسی قرار داده از رعایت این اختصار ناگزیر بوده‌ایم، بعلاوه ما معتقدیم این همه درباره حقوق خانواده سخن گفته می‌شود و در همه سیستم‌های حقوقی جهان نیز مورد مطالعه و مقایسه قرار می‌گیرد ولی نتیجه این بررسیها یک چیز خواهد بود و آن اینکه با کمال تاسف حقوق نتوانسته آن طور که باید راه گشا باشد. چگونه می‌توان با چند ماده قانون و یک دادگاه یا محکمه‌ای احیاناً نا آشنا به مشکلات روزمره دخالت نموده و در تمام اوقات اعمال و رفتار آنها را زیر ذره بین اوامر و نواهی قانون و حقوقی قرار داد برعکس چنانچه انجام

این کار به روح و عاطفه و اخلاق و وجدان اجتماع سپرده شود و آنها را به اهمیت مسأله وافق سازیم نتیجه‌ای بهتر خواهیم گرفت.

اصولاً مگر می‌شود روابط عاطفی بین یک زن و مرد و رفع احتیاجات و نیاز روحی انسان‌ها را دست خوش مقررات حقوقی که به اعتباری بازی با الفاظ است قرار داد و آن را به قانون واگذار نمود؟

در رابطه بین زن و شوهر و در زندگی کودک هزاران نکته لطیف و ظریف وجود دارد که حقوق نه می‌تواند و نه می‌خواهد آن را پیش بینی نموده و دستگاه قضایی نیز در اجرای آن به قدر متیقنی اکتفا می‌کند. در خانواده نمی‌توان حقوق و اخلاق را از هم جدا ساخت و مرز بین قواعد آن را ترسیم کرد.

مسایل خانوادگی، طلاق و رابطه زوجین با اطفال مسایلی نیست که مشخصاً در چارچوب قوانین حل و فصل شوند و یا قوانین بتواند آن را به کمال برسانند، بلکه اینها مسایلی است که افراد جامعه بایستی آنها را درک نموده، بخواهند و دوست داشته باشند انجام دهند، زیرا نظام خانواده مستقل و جدا از سایر نظام‌های حقوقی است و بیشتر نظام حاکم بر آن نظام عاطفه محبت و گذشت است تا قانون.

خانواده به عنوان واحد بنیادین جامعه در بررسی‌های علمی در رشته‌های علوم اجتماعی انسانی، جایگاه خاص و اساسی دارد و هر رشته‌ای از دیدگاه خاص و با معیارهای مشخصی ماهیت و واقعیت خانواده را در تحلیل‌های خود لحاظ می‌نماید برای مثال در روان‌شناسی، جامعه‌شناسی، علوم اقتصادی و غیره نقش خانواده به عنوان واحد جامعه مورد بحث و بررسی قرار می‌گیرد و در دید کلان موقعیت و مقررات حاکم بر خانواده را در زمینه‌های مختلف به جامعه تعمیم و تسری می‌دهد.

رشته حقوق به نوبه خود در خصوص مسایل خانواده جایگاه ویژه‌ای دارد و با ایجاد مقررات و قوانین تلاش در استحکام مبانی خانواده دارد و از این مجری با حفظ خانواده و ارکان آن، در صدد بقای جامعه و سلامت

آن است از آن جایی که حقوق مجموعه مقررات و نظاماتی است که روابط افراد را در هر اجتماعی تنظیم می‌نماید و برای آن ضمانت اجرایی قرار می‌دهد. در روابط بین افراد خانواده نیز ناچار است تا ضوابط خاص بین افراد خانواده بالاخص بین زوجین را ترسیم و ضمانت اجرایی آن را پیش بینی نماید اما از آن جهت که محیط خانواده به دلیل تقدس آن و اصل آزادیهای فراوان افراد آن نسبت به محیط اجتماع و همچنین عاطفی و احساسی بودن از وضعیت ویژه‌ای برخوردار است. همیشه قانونگذاران و اساتید رشته حقوق و هم چنین قضات و وکلا و به طور کلی جامعه حقوقی در وضع قوانین و رسیدگی‌هایی قضایی و برخورد امرانه با افراد این کانون به خصوص زوجین با مشکلات و دشواریهایی مواجه بوده‌اند زیرا مواد خشک قانون نمی‌تواند در اخلاق حاکم و محیط بر خانواده نفوذ کامل داشته باشد و آن را تحت تاثیر کلی خود قرار دهد اما به هر حال نمی‌توان از کنار نقش حقوق در خانواده نیز بی تفاوت عبور کرد و برای برقراری حداقل نظم و عدالت به ویژه در برخورد با افرادی که تسلیم موازین اخلاقی نیستند قانونگذار موظف به تنظیم روابط و یادآوری تکالیف بوده تا در موارد خاص به هر حال برای جلوگیری از تالی فاسد احتمالی، مجرای قانونی به مساعدت زوجین آمده و از خطرات بعدی جلوگیری نماید. دخالت وسیع اخلاق در محیط خانواده و سفارشات اخلاقی اکید مکتب اسلام در این زمینه قانونگذار ایران را شدیداً تحت تاثیر قرار داده است و به همین دلیل ماده ۱۱۰۳ قانون مدنی تاکید دارد که زن و شوهر مکلف به حسن معاشرت با یکدیگرند و در ماده ۱۱۰۴ همان قانون عنوان شده است که زوجین باید در تشیید مبانی خانواده و تربیت اولاد خود به یکدیگر معاضدت نمایند که کلاً نکات اخلاقی را متذکر می‌گردد و بحث ضمانت اجرا در این قبیل موارد متفی و یا کم رنگ است شاید غیر از این طریق فعلاً چاره‌ای نیست زیرا از همه نمی‌توان انتظار داشت که آمادگی توجه به مصادیق اخلاقی را داشته باشند. به امید آنکه هر چه بیشتر شاهد استحکام خانواده باشیم تا انحلال آن.